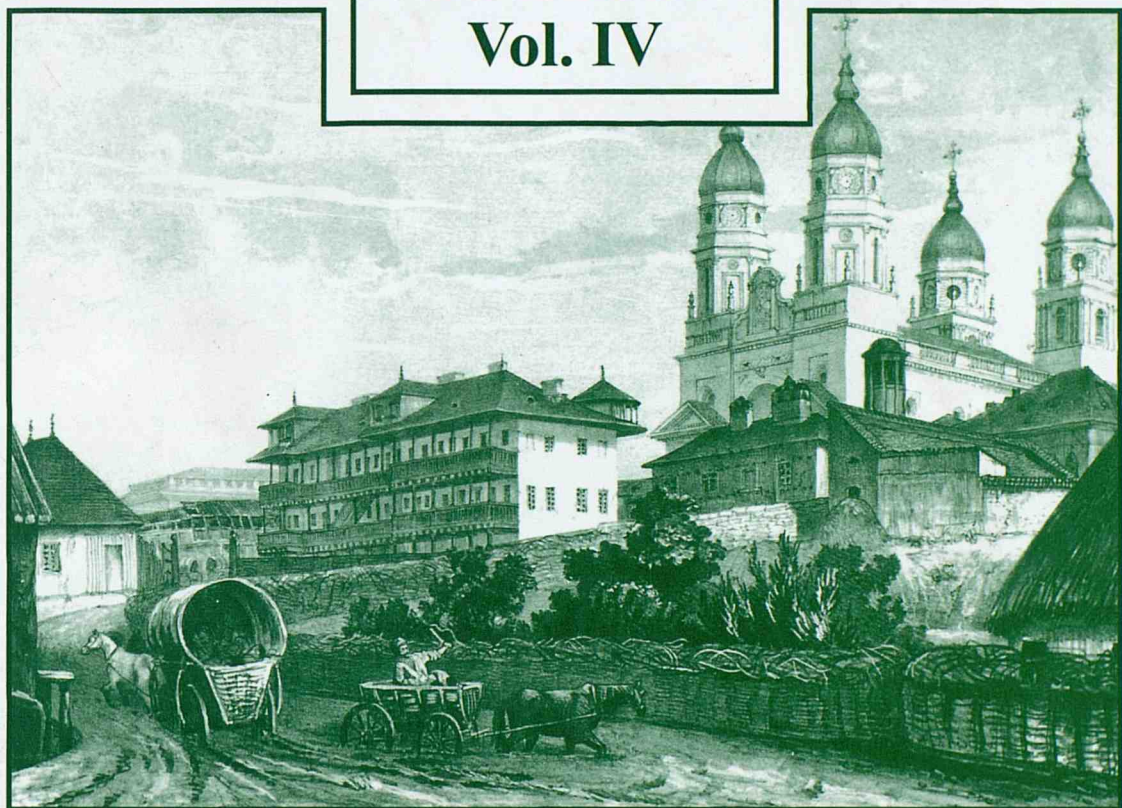

CĂLĂTORI STRĂINI DESPRE ȚĂRILE ROMÂNE ÎN SECOLUL AL XIX-LEA

Serie nouă
Vol. IV

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

ACADEMIA ROMÂNĂ

Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”

CĂLĂTORI STRĂINI
DESPRE
ȚĂRILE ROMÂNE
ÎN SECOLUL AL XIX-LEA

Serie nouă
Vol. IV
(1841–1846)

Coordonatorul colecției **PAUL CERNOVODEANU**
membru de onoare al Academiei Române

Coordonatorul volumului: DANIELA BUȘĂ

Autori: DANIELA BUȘĂ, **PAUL CERNOVODEANU**, ADRIANA
GHEORGHE, ADRIAN-SILVAN IONESCU, BOGDAN POPA,
MARIAN STROIA, RALUCA TOMI, ȘERBAN RĂDULESCU
ZONER

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
BUCUREȘTI, 2007

Copyright © 2007. Editura Academiei Române.
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.
Coperta, selecția ilustrațiilor și reproduceri: ADRIAN-SILVAN IONESCU
Coperta I: J. Rey, *Vederea Mitropoliei*, litografie, BAR.

Adresa: EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie, nr. 13, Sector 5,
050711, București, România,
Tel: 4021-318 81 46, 4021-318 81 06
Fax: 4021-318 24 44
e-mail: edacad@ear.ro
Adresa web: www.ear.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea:

Serie Nouă / vol. îngrj. de: Georgeta Filitti, Beatrice Marinescu,
Șerban Rădulescu-Zoner, Marian Stroia...;
red. responsabil: Paul Cernovodeanu... - București;
Editura Academiei Române, 2004-
vol.

ISBN 973-27-1129-9

Vol. 4: (1841-1846) / Paul Cernovodeanu, Daniela
Bușă (coord.), Adriana Gheorghe, ... - 2007. - ISBN
978-973-27-1590-1

I. Cernovodeanu, Paul (red.)
II. Bușă, Daniela (coord.)
III. Gheorghe, Adriana

82.09:913(498)
82-992=135.1
913(498)(0:82-992)
94(498)"13/..."

Referenți: **CONSTANTIN BALAN**, FLORIN CONSTANTINIU
Redactor: ANA BOROȘ

Bun de tipar: 11 2007. Format: 16/70 × 100
Coli de tipar. 45,25. Planșe 36
C.Z. pentru biblioteci mari: 91(498) (082)
C.Z. pentru biblioteci mici: 91.04(00.498) (082)

ÛRMÖSY SÁNDOR

(?–?)

Se cunosc date foarte puține în ce privește viața și activitatea lui Ûrmösy Sándor. Chiar și în cel mai amplu repertoriu biobibliografic al scriitorilor maghiari, redactat de Kinnyei, se dau doar câteva date foarte sumare despre viața lui. Se știe doar că Ûrmösy provine dintr-o familie de armeni din Transilvania, el însuși fiind preot unitarian la Cluj. După revoluția din 1848, numele lui îl întâlnim printre colaboratorii ziarului „Kolozsvári Hetilap” (Foaie săptămânală din Cluj). Ûrmösy a făcut două călătorii în Țara Românească. Prima dată a venit aici la 22 mai 1841 și a vizitat comunitățile maghiare din orașele Târgoviște, Pitești, Râmnicu-Vâlcea și Brăila. A stat în Țara Românească doar câteva săptămâni, la 15 iulie 1841 plecând spre țară. Cea de a doua călătorie despre care Ûrmösy a lăsat o descriere mai amplă și mai valoroasă, a făcut-o între 30 iunie și 24 iulie 1843. Și de data aceasta s-a interesat mai mult de situația comunităților religioase maghiare, dar a consemnat și multe lucruri de interes mai general.

După reîntoarcerea din cea de a doua călătorie, Ûrmösy redactează și editează în 1844 la Cluj însemnările sale de drum sub titlul: *Az elbújdosott magyarok Oláhországban. Utazása után írta Ûrmösy Sándor* (Ungurii emigrați în Țara Românească. După însemnările de călătorie ale lui ..). Cartea a avut un ecou relativ larg, fiind semnalată de revista din Budapesta „Regélő! Pesti Divatlap” nr. 48; de ziarul clujan „Kolozsvári Híradó” nr. 16, iar mai târziu de publicația „Hetilap” din 1854.

În limba română despre această carte a lui Ûrmösy a scris Ivan Iozsa, *Impresurile unui călător ungur în Țara Românească acum o sută de ani*, în revista „Apulum. Buletinul Muzeului regional Alba-Iulia”, I, 1939–1942, p. 339–347.

ÛRMÖSY SÁNDOR

Ungurii emigrați în Țara Românească.

După însemnările de călătorie ale lui Ûrmösy Sándor¹

[...] Trecând frontiera patriei prin culmile Timișului, am ajuns în munții Predealului², de unde priveam culmile goale ale munților sălbatici ai Țării Românești, care ajung până la nori. // [În continuare, autorul își expune pe larg gândurile care-l frământau înainte de călătoria într-o țară străină]

p 5 Însuflețit de aceste gânduri, mă apropiam în ultima zi de la iunie 1843 de o casă [...] în care am și intrat. Înăuntru erau un bătrân și o bătrână de aceeași vârstă,

¹ Traducerea s-a făcut după textul în limba maghiară *Az elbújdosott magyarok Oláhországban. Utazása után írta Ûrmösy Sándor* (Ungurii refugiați în Țara Românească, după însemnările de călătorie ale lui Ûrmösy Sándor), Cluj, 1844.

² *Prédahegy*.

amândoi ședeau lângă masă, mâncându-și cina țărănească. Portul lor era românesc și din această cauză presupunând că nu sunt maghiari, i-am salutat în românește. Ei au răspuns în aceeași limbă, până când după un scurt timp, dintr-o schimbare de cuvinte între ei, observând că sunt maghiari, am început să vorbim în limba noastră. I-am întrebat de diferite treburi și anume de starea drumurilor, după care ne-am continuat conversația despre numele de „preda“ a muntelui [...]

p. 6

A doua zi de dimineață am mers tot între munți înalți pe lângă <malul> râulețului Prava, care pornind de la poalele Predealului se unește cu râul verde Prahova, <care curge> repede, și izvorăște tot de la poalele dinspre dreapta ale muntelui Predeal [...]

p. 7

La orele nouă stăteam la poalele muntelui înalt cu numele Bucegi, mă uitam direct la culmile lui despre care credeam că ajung până la cer sau măcar că de pe culmile lui se pot culege stele. Poalele <muntelui> sunt acoperite de jur împrejur de brădet [...]. Priveam încrămențit și cu atenție încordată, fiind trezit <din această stare> de cuvintele unui român, care mă întreba dacă intenționez cumva să mă urc pe culmile muntelui. Eu cu bucurie mi-am exprimat dorința, iar el, fiu din popor, se străduia să-mi explice pe unde trec cărările care duc sus și care și acum sunt convins că nu există. Doream să ajung acolo sus și de aceea am pornit direct prin partea de sud, unde multe șanțuri și stânci îmi împiedicau înaintarea, și din cauza căroră abia după trei sferturi de oră am ajuns în partea de apus. De aici, după o scurtă odihnă, nevăzând nici o potecă pe care s-o urmez, am făcut multe ocoluri până când am putut să ajung mai sus [...]. // Astfel, după ce am urcat spre vârful <timp> de trei sferturi de ceas, am ajuns la culmile la care cu puțin înainte nu aveam speranță. Zăpada care acoperea vârful stătea așa de tare încât nu pocnea nici măcar sub pașii mei. Din această cauză, pe platoul îngust al vârfului nu se vedea nici o urmă de plante. Dat fiind că bătea vântul, <vârful> nu era acoperit de ceață și vederea era nemărginită [...]. // Astfel, după

p. 8

ce am petrecut un sfert de ceas pe vârful m-am uitat încă o dată de jur împrejur, am aruncat o scurtă privire asupra regiunii muntoase cu culmi înalte, locuită pe alocuri de călugări, și am început să cobor [...]. În sfârșit, pășeam la poalele <munților> [...]. Aici, adunându-mi toate forțele, m-am îndreptat spre acea colibă mică țărănească, al cărei stăpân român mi-a arătat drumul spre vârful <muntelui> [...]. // Am intrat în mica locuință. Am cerut de mâncare de la stăpân, oferindu-i bani [...] iar el mi-a pus în față cu bucurie o turtă de mălai și o bucată de caș moale [...]. Întrebând despre prețul <mâncării>, mi-a răspuns că mi-a dat-o în numele lui Hristos. Mulțumind cu cuvintele „Dumnezeu să răsplătească“ am tras ușa după mine. Părăsind această locuință, mă gândeam la cauzele ospitalității românești.

p. 9

p. 10

Cu aproape trei ore înainte de sosirea nopții am ajuns la poalele lăcașului călugărilor de la Sinaia [...]. //

p 11

Clădirile înconjurătoare formează o curte pătrată, în partea de apus fiind așezată biserica cu un turn mic. La intrarea mea a ieșit imediat din odaia sa un călugăr, părinte sfânt îmbrăcat în haină boierească. Privind portul acestuia <observam că>, el nu se deosebește cu nimic de cel al boierilor vechi. Fiind întrebat de dânsul ce caut, i-am povestit planul călătoriei mele și <atunci>, aruncând o privire mai atentă asupra-mi, s-a închinat în fața mea. L-am rugat să mă conducă prin încăperile <mănăstirii>, îndeplinind – după cum se vedea – cu bucurie <dorința mea>. Mai întâi am intrat în sala <lăcașului> sfânt, în care nu am aflat nimic care să-l deosebească de cele ale coreligionarilor lor din Transilvania. Am pornit să vizităm unele odăi. Privindu-le din lăuntru nu am stat mult să privesc mobilierul de casă, care consta dar dintr-o biblie și altceva nimic. Locul lor de dormit este acoperit cu un covor turcesc, iar atunci când dorm, haina le servește drept pernă. Când primesc vreun oaspete drag, chiar dacă este străin, când vrea să se așeze, acesta este nevoit să stea pe jos cu picioarele încrucișate, urmându-le <exemplul>, la fel ca țiganii sau cum spun ei ca boierii, și în asemenea poziție, dacă îi permite comoditatea să mănânce și lăsându-se pe spate să și doarmă. Am avut norocul să văd și magaziile lor de alimente, care sunt pline cu pâine albă, cu caș și alte <alimente> asemănătoare, iar o cămăruță, cu vinuri din cele mai roșii. Și eu am avut parte din toate acestea [...]

p 12

Când m-am ridicat (de la masă) mi-au oferit <bani> pentru cheltuieli de drum, pe care primindu-i <am văzut că> au fost largi de mână. Unul dintre ei, după cum spunea, era originar din Brașov și astfel vorbea curent în limba noastră ungurească; s-a oferit, din ospitalitate, să mă însoțească [...]

Nici nu am ieșit bine dintre zidurile sfinte și l-am rugat pe însoțitorul meu să-mi arate biblioteca, dar mi-a răspuns că în afară de cărțile naționale au numai cărți latinești și dintre acestea multe tocmai fuseseră duse anul trecut în Transilvania de către preotul român din Feldioara, iar celelalte cărți nu puteau fi văzute, căci bibliotecarul era la București. L-am întrebat și de vechimea cărților și el mi-a spus că din secolul al XV-lea. Când i-am povestit câte cărți din acel secol au dispărut la maghiari [...] mi-a spus că acum patru ani când a fost la Constantinopol, vizitând adeseori bibliotecile, a citit de multe ori cărți maghiare sau originare din Ungaria din acel secol, care zac la turci nefolosite.

p. 13

În conversațiile noastre de drum l-am întrebat printre altele despre soarta călugărilor. El mi-a povestit pe larg despre numărul și viața lor. Numărul lor se ridică, după cum mi-au confirmat și alții, până la 10 000. Venitul lor provine din dările <strânse de la locuitorii> întregii regiuni muntoase pe care nu le pot cheltui, căci în afară de aceasta primesc din partea statului³ o sumă frumoasă de bani. În rândurile și tovărășia lor pot intra tot felul de oameni de // adunătură, care cunosc perfect limba română. De aici sunt luați preoții satelor și orașelor care fac slujba

³ Ország = țară

divină numai cu ceremonii, mai ales acei dintre ei care nu cunosc nici măcar abecedarul. Sunt ținuți, atât de către cei mari, cât și de către cei mici, în mare cinste și țara, în privința religiei, se află acolo unde se afla Transilvania în secolul al XIII-lea. Fiecare boier, dacă vrea să-și țină rangul, trebuie să aibă doi preoți, dar, după obiceiul legii, chiar și cel mai sărac boier are unul, căci altfel este <socotit> păgân, și nu creștin; de aici satisfacerea nevoii celei mai mari <a ocârmuirii> de a-i plăti bine pe preoți și anume în banii noștri cu 2 000 de florini. Au două feluri de călugări: plătiți și <călugări> cerșetori: aceștia din urmă trăiesc numai din pomana bunilor creștini și de aceea sunt zdrențăroși. Văzând fiii leneși ai națiunii cât de comodă este viața călugărilor și cât de ușor se poate obține acel serviciu, mulți doresc această viață de calic, și observând <acest lucru>, mai marii țării au lăsat să crească numărul lor până la 10 000, asigurându-le pe lângă alt venit și o leafă. Cei care depășesc acest număr sunt întreținuți numai de populație dar obțin hrana din cerșetorie de la creștini. Cum am observat în treacăt, sunt călugări și dintre ungurii care au găsit azil printre ei sau din cauză că au săvârșit fapte tâlhărești sau fugind de armată.

[...] Călugărul meu însoțitor și-a luat rămas bun [...] și iarăși pășeam pe drumul lăsat de la natură [...]

La sosirea întinericului am avut norocul să găsesc adăpost la un vânzător de <băuturi> spirtoase. Aici erau mai mulți negustori care mergeau la Brașov, fiind împreună cu slujitorii circa 26 la număr. Voiau să cineze toți deodată, s-au îndestulat cu mămăligă [...]

Cu câteva ore înainte de răsăritul soarelui am părăsit acest lăcaș unic, mergând pe drumul făurit de Dumnezeu [...] // De jur împrejur erau numai munți înalți și fagi de veacuri, iar în partea din dreapta, Prahova verde [...]

După două ore am ajuns în satul numit Breaza, care are câțiva locuitori și este cel dintâi <sat> pe care călătorul <venind> din aceste părți îl întâlnește în Țara Românească. Aici se află postul de control unde mi-am prezentat pașaportul. Am hotărât să-mi petrec restul zilei odihnindu-mă; căutând loc de găzduire, am fost îndrumat spre o cârciumă proastă, dar spre norocul meu, o grădină aranjată după sistem englezesc mi-a atras atenția. M-am îndreptat mai întâi într-acolo, s-o văd. Această grădină – după cum am aflat ulterior – este a beizadelei Scarlat Ghica, mare boier. Nu poate fi găsită <o grădină> mai frumoasă ca aceasta în toată Țara Românească [...] Trecând prin curte, mi-a apărut în fața ochilor un om în haine boierești, căruia i m-am adresat în limba română, cerând voie să intru. El s-a uitat lung la mine, de parcă m-ar fi cunoscut, și a răspuns afirmativ în românește la rugămintea mea. Astfel, condus de el, am intrat în grădină, conversația dintre noi continuând în românește. În sfârșit l-am întrebat dacă vorbesc bine românește; spre marea mea bucurie m-a întrebat dacă nu știu cumva ungurește. Nu am ezitat mult să răspund „da“ în ungurește la întrebarea lui și mi s-a prezentat atunci, un fiu al patriei mele, domnul literat József Kovács din Ocland din scaunul Odorhei, care

după ce a fost nedreptățit de soartă, a lăsat în patrie nevastă și copil, plecând în țara vecină spre a-și căuta norocul. Aici în grădina amintită, înconjurat de cei doi copii frumoși și soție, plictisit de situația sa, așteaptă ca grădinar întoarcerea spre bine a vieții sale. I-am fost oaspete pentru câteva ceasuri, în care mi-a povestit vicisitudinile vieții sale [...]

p. 18 Luându-mi rămas bun de la acest prieten din patria mea nedreptățit de soartă, am lăsat în urmă acest sătuc împreună cu munții săi sălbatici și după ce am călătorit două zile pe drumurile sinuoase ale munților descriși, am ajuns în ziua următoare către orele nouă în satul Câmpina Mică, compus din șapte-opt case [...]

p. 20 La 2 iulie, orele patru după amiază, am ajuns în orașul Câmpina Mare. Acest orașel nu poate fi amintit prin ceva însemnat; nu se găsește aici nimic demn de ochii și atenția călătorului, afară numai dacă nu este prieten adevărat al băuturilor spirtoase [...] Dulceața [...] este abundentă, se face în toate casele, din toate felurile de fructe de vară, și se îndulcește cu miere de trestie. Dintre fructe, se folosesc pentru această dulceață vișine, fragi, struguri, zmeură, mure și altele. Aceste
p. 21 preparate dulci sunt și mai răspândite în orașele // din regiunile mai sudice ale țării, unde sunt folosite nu numai ca mâncare, ci și pentru potolirea setei pe timpul căldurilor mari, când se bea după fiecare linguriță <de dulceață> o înghițitură de apă. Se practică în acest mic oraș multe feluri de comerț, mai ales comerțul cu sașii din Brașov, de unde se importă tot felul de produse meșteșugărești din cânepă, in, produse de lăcătușerie, de tâmplărie și altele, pentru oamenii de rând. În schimb, marii boieri nu socotesc <aceste produse> demne de a fi cumpărate, dacă nu au fost fabricate la Paris sau la Londra. Pe toate obiectele, până la o țesală de cai, se pot citi numele celor două orașe pomenite, iar ei <și cheltuiesc banii la Paris și la Londra> pentru mărfuri care s-ar putea găsi și aici la noi, în vecini.

Acest oraș mai posedă și un altfel de comerț și mai rentabil. La o distanță de un ceas de umblat țășnește cu abundentă dohotul⁴, care este transportat în toată țara. <Dohotul> este folosit pentru ungerea osiilor căruțelor și a unor mașini [...]

Cu câțiva ani în urmă oricine putea să ducă liber <dohot>, dar stăpânul de pământ observând folosul pe care-l aduce zilnic, vinde <dohotul> măsurat, cu bani grei, obținând în felul acesta numai de la negustori un venit mare.

După sosirea mea în acest orașel, pe baza scrisorii de recomandare am fost găzduit la comerciantul român cu numele de Maxim Dumitrache, care este cel mai mare comerciant din oraș. Soția acestui comerciant este ungueroaică și
p. 22 originară din Aita Mare din Transilvania, cu numele Polixenia Szolga [...] // Soțul ei a petrecut mult timp ca negustor la Brașov, unde a cunoscut-o pe tânăra amintită și a cerut-o de soție [...]

p. 26 În ziua aceea spre seară, fiind zi de sărbătoare, am fost invitat de soția gazdei la o plimbare; pe când ne îndreptam spre petrecere, și eram întrebat de multe lucruri,

---

⁴ Păcură

conversația ne-a fost întreruptă <deodată> de sunetul chitarei strâmbe turcești, al naiului țipător la ureche și al așa-ziselor viori pe care le-am putut vedea cu ochii proprii și auzi. Sala de dans era <doar> o curte. Petrecerea însăși era organizată de o oarecare boieroaică pentru distracția ei, care admira frumusețea dansului popular, așezată în foișorul <conacului> în stil turcesc. Ceilalți boieri bătrâni însă și soțiile lor, formând un cerc, priveau veselia <de afară> [...] Mă uitam cu atenție la dans, ca la un lucru nou pentru mine, și până la sfârșit ochii mei au rămas pironiți asupra dansului în cerc rusec. 30–40 de flăcăi și fete, ținându-se de mână și formând două cercuri care se strângeau și se lărgeau, se învârteau în amândouă cercurile <făcând> diferite figuri. În mijlocul <cercurilor> lăutarii cântau cântece de dans turcești și rusești îmbietoare, însoțindu-le [...] toți trei cu cântece de desfrâu și de dragoste, căci dansatorii ascultau cu plăcere nu sunetul instrumentului muzical, ci ariile cântăreților și cuvintele de desfrâu care mișcau sângele lor turcesc. Aici muzicanții țărani fără voce și cântecele <frumoase> nu au trecut, ca la noi muzicanții proști [...]

După o oră, dansurile turcești și rusești s-au terminat și acum la porunca p. 27 boieroaiicei care ședea sus <în foișor> au răsunit cântece și dansuri maghiare. Surprins, mi-am încordat atenția, ascultând melodiile cunoscute. Voiam chiar să întreb pe însoțitoarea mea pentru a cui plăcere a poruncit boieroaiica să fie cântate melodiile de dans maghiare; eu am dedus că în jurul ei se află o mare personalitate maghiară, când mirarea mea s-a schimbat într-un <sentiment> de neplăcere. Am văzut patru-cinci maghiari ridicându-se la dans, care fiind amețiți de <băuturi> spirtoase, au început un lucru greu, adăugându-le diferite sărituri. Atât de exagerate erau figurile pe care le făceau, sărind în sus, încât nu știam să-mi fie rușine pentru dansul maghiar necioplit sau să măresc și eu hohotul gălăgios al poporului de rând ce înconjură pe dansatori și al boieroaiicei care privea din foișor și mai concentrată. Aceștia se uitau la dansul maghiar cu o privire atât de disprețuitoare, cum <te uiți> la dansul de urs rusec. <Dansatorii> nu au lăsat nimic la o parte din figurile dansului maghiar [...] nu au așteptat ca cei de mai înainte, să cânte muzicanții, ci au strigat tare și pe înțeles în limba maghiară, zicalele lor de dans [...]

Apropiindu-se seara, boieroaiica a poruncit să se termine dansul și să plece p. 28 imediat cu toții. M-am întors și eu cu însoțitoarea la sălașul meu [...] A doua zi [...] mi-am luat rămas bun de la gazdele mele, mulțumindu-le pentru ospitalitate. Lăsând în urmă acest orașel care în timpul războiului cu turcii servea drept bază de aprovizionare pentru armata maghiară, m-am îndreptat spre orașul Ploiești. Drumul p. 29 care se întindea în fața mea era nisipos, drept și neted și din această cauză călătoria era minunată. Aici, în orice direcție te uiți, privirea călătorului va fi atrasă de obiecte diferite: uitându-se la șesul nemăsurat din toate părțile, privirea este mărginită doar de linia orizontului [...] se văd pădurile verzi de dudge și de cireșe [Abundența lor atrage atenția călătorului, care, după judecata sa, se crede pe pământul Canaan-ului.]

Drumul meu s-a scurtat fără să observ. Fiind copleșit de admirație, nici nu am avut timp să mă gândesc la descrierea naturii. Priveam mirat la spicele de grâu nu prea înalte, la grăunțele grase și roșii care ieșeau din spicul lor [...]

p. 30 Astfel [...] am ajuns la o pădure întinsă, cu arbori de diferite soiuri, dintre care nici măcar cei mai răsăriți nu sunt buni pentru construcții. Cauza: solul nisipos, care nu le permite să crească înalți și solizi. Astfel <arborii> // se culcă și abia cresc la o înălțime de trei-patru stânjeni și în grosime la circa trei palme. Cu toate că nu sunt înalți, își dau recolta. Orașul Ploiești fiind așezat nu departe de această pădure [...] m-am așezat spre odihnă la umbra unui copac [...]

p. 31 La cinci iulie pășeam pe ulițele neregulate, pavate cu piatră, ale orașului Ploiești, încordându-mi atenția asupra obiectelor noi. Mirosul murdăriei aproape că mă înăbușea [...]

[În continuare Urmösy povestește despre faptul că locuitorii orașului erau mai toți la cârciumi, că s-a întâlnit cu farmacistul Barabás József, maghiar de origine, la care a stat trei zile, de la el aflând o mulțime de lucruri privitoare la ungurii care trăiau la Ploiești].

p. 36 La 8 iulie am vizitat satul sârb cu numele Bereasca, <acum> părăsit. Acest sat depopulat se află la o depărtare de un ceas de mers de Ploiești și e așezat spre nord-est de oraș. Deîndată ce <satul> îi apare în fața ochilor, călătorul crede că vede un orașel mai frumos, mai curat și mai strălucit decât Ploieștii. În clădiri se observă stilul grecesc iar turnurile [...] <de aici> sunt cele mai înalte din toată țara, fiind împodobite de clopotele cele mai frumoase [...]

A fost un sat sârb nu numai în ce privește naționalitatea, ci și în ceea ce privește arhitectura [...]

Toată moșia este a familiei de boieri cu numele Sakalario <Szakelari> care, încă din vremuri trecute, a chemat aici coloniști sârbi oferindu-le locul în arendă. Această colonie era alcătuită din nouă familii de sârbi, ce cu o sărguință uimitoare au transformat satul într-o așezare frumoasă, atrăgând atenția întregii țări. Pământurile de șes ale <satului> au fost cultivate cu un folos așa de mare, încât moșierii nu numai că <le> admirau, dar din lăcomie au ridicat de zece ori <prețul> arendei. Coloniștii nu au acceptat aceasta nici chiar la porunca legii <aduse>, ci plângând amar, au stricat aproape de tot acoperișurile de șindrilă ale frumoaselor clădiri, le-au spart pereții și bisericile împreună cu turnurile și le-au lăsat în ruină. Astfel după ce și-au arătat pe față răzbunarea înăbușită și amărăciunea zguduitoare, au plecat în alte orașe și sate ale acestei țări <ducând cu sine> bunurile mobile. Cu toate acestea, judecata <deschisă de> ei este în curs.

Umblând pe străzi și cunoscând mutarea jalnică <a locuitorilor> îmi era milă de cei strămutați și de clădiri, dar eram furios pe despoții țării, care în loc să păzească legile patriei lor, lucrează la ruinarea acesteia, pentru ca s-o înmormânteze în groapa săpată de ei [...]

Am ajuns nu departe pe stradă când mi-au atras atenția <niște> cuvinte maghiare, care ieșeau pe fereastra unei case frumoase. Imediat m-am hotărât să intru acolo, unde am găsit numai copii; șezând între ei, așteptam pe gazda care a sosit, nu peste mult timp, cu soția. Ei m-au primit după obiceiul secuilor și încă în afară de aceasta au fost inimoși să mă conducă și la ceilalți maghiari, care împreună cu familiile lor au ocupat 16 case, cele mai frumoase după posibilități.

Se înșeală când cred că așezarea lor în aceste <case> va putea fi veșnică; <ei cred> nu fără motiv, că stăpânul pământurilor a anunțat că ungerii pot să se așeze în sat în mod liber, să refacă aceste case, să cultive pământul, primind dreptul de așezare aici fără cele mai mici obligații, până când legea nu va abate asupra lor claca [...]

Părăsind acest sat nefericit, m-am întors din nou la Ploiești, pentru a porni de acolo spre București.

[În continuare Ūrmösy povestește întâlnirea la masă cu un locuitor al orașului, originar din Trei Scaune, care printre altele i-a relatat legenda ce circula în popor despre originea românilor]

La 9 iulie în jurul orei nouă dimineața am pornit (la drum). Și aici mi se p. 40
întindea în fața ochilor șesul nesfârșit [...] În interior, <casele> erau pline de viermi de mătase care aduceau câștiguri însemnate poporului de rând, apăsate de sărăcie, și întregii țări. Mergând pe drumul lung am găsit doar un singur <lucru>, care servește spre lauda mai mare a țării: fântânile de lângă drum. Acestea pot fi întâlnite de către călători la fiecare sfert de oră. Cu toate că apa lor este aproape de nebăut pentru oameni, ele promet a fi veșnice, căci pentru păzirea lor de distrugere se strânge vamă de la fiecare călător. Din acești <bani> sunt angajați, chiar și pentru curățirea lor, oameni potriviți.

Orașul București, așezămintele romano-catolice și reformat-evangelice ale maghiarilor și fundațiile sașilor p. 41

La 10 iulie, încă înainte de apusul soarelui, a apărut în fața ochilor mei la o distanță de circa o oră orașul București cu <cele> aproape 400 de mici turnuri ale <bisericii> sale. Dorința <de a vedea orașul> mi-a grăbit pașii, de ce nu, căci doar în fiecare capitală a unei țări este <de văzut> ceva <vrednic> care să treacă pentru un străin ca noutate și să-i atragă atenția. Privind acest oraș din depărtare călătorul aproape că își închipuie <a avea> în fața lui Parisul, văzând acele clădiri cu etaje, după stil francez, ce ascund construcțiile vechi și mici și care fac să se desfășoare în fața ochilor un joc minunat.

Ajuns la poarta sentinelei, după ce mi-am prezentat pașaportul la postul de gardă, de// unde am fost dus la agenția austriacă, am pășit în oraș, sosind astfel p. 42
în azilul întregii Europe. Pe străzile lui noi, pavate cu piatră, am văzut locuitorii înghesuindu-se, profitând de seara plăcută; cu excepția celor de la țară, toți